

Nr 94.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående pension åt förra småskolläraryn Augusta Söderlund, född Lundh; given Stockholms slott den 12 februari 1932.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Felix Hamrin.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 12 februari 1932.

Närvarande:

Statsministern EKMAN, statsråden GÄRDE, HAMRIN, VON STOCKENSTRÖM, STADENER, GYLLENSWÄRD, LARSSON, HOLMBÄCK, JEPPSSON, HANSÉN, RUNDQVIST.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Hamrin, anför:

I en till Kungl. Maj:t ställd, den 27 juni 1930 dagtecknad skrift har förra småskolläraryn vid Vånga småskola i Norra Vånga skoldistrikt Augusta Söderlund, född Lundh, anhållit, att hon, som av statens pensionsanstalt tillerkänts allenast s. k. uppskjuten pension till belopp av 49 kronor, måtte få komma i åtnjutande av full pension.

Av handlingarna i ärendet inhämtas, att Augusta Söderlund är född den 10 april 1870 och gift med gårdsägaren Olof Söderlund i Sör Romme, Stora Tuna församling; att hon, sedan hon den 4 juni 1888 avlagt småskolläraryrsexamen, tjänstgjort såsom småskollärarinna vid Bondstorps småskola i Bondstorps skoldistrikt under åren 1889—1891 samt under år 1892 intill utgången av november månad, vid Boda och Bullsängs småskola i Örsås skoldistrikt under tiden den 27 februari 1893—den 24 mars 1894 och vid Vånga småskola i Norra Vånga skoldistrikt under tiden den 15 juli 1894—den 1 juli 1922, vid vilken sistnämnda tidpunkt hon på egen begäran avgått på grund av giftermål; att hon för sin tjänstgöring erhållit mycket goda vitsord; samt att statens pensionsanstalt den 24 maj 1930 för Augusta Söderlund utfärdat pensionsbrev å s. k. uppskjuten pension till belopp av 49 kronor, gällande från och med den dag, då Augusta Söderlund uppnått 60 års ålder, eller således den 10 april 1930.

I ett från ordföranden i Stora Tuna södra pensionsdistrikt införskaffat intyg av den 10 oktober 1930 har uppgivits, att mannen Söderlund, som är 72 år gammal, tidigare varit sågare och snickare men på flera år icke kunnat utföra något förvärvsarbete utan endast utfört gårdskarlsgöromålen vid makarnas fastighet; att han ej vore taxerad för någon inkomst; att fastigheten vore taxerad till 8,000 kronor och in-tecknad för tillsammans 3,800 kronor; att makarna tidigare ägt ett mindre sparkapital, som nu vore förbrukat; att fastigheten inköpts i tanke att Augusta Söderlund skulle erhålla full pension såsom f. d. lärarinna; samt att, därest sådan pension icke skulle beviljas och makarna i anledning därav nödgades sälja fastigheten, detta skulle medföra betydande förlust.

Till stöd för sin framställning har Augusta Söderlund anfört, att hon vid frånträddandet år 1922 av sin lärarinnebefattning haft den uppfattningen, att, när hon innehade fullt antal tjänstår, hon vid uppnådda 60 år skulle bekomma hel pension. Tillika har sökanden åberopat, att hon och hennes man för sin utkomst vore beroende av den pension, som kunde tillerkännas henne.

I infortrat utlåtande den 28 juli 1930 har *statens pensionsanstalt*, med åberopande av föreskrifterna i § 20 mom. 1 och § 27 i reglementet för anstalten, anfört, att anstalten, ehuru ömmande omständigheter syntes föreligga, med hänsyn till möjliga för anstalten ekonomiskt ofördelaktiga konsekvenser av beviljande av full pension i fall som det föreliggande funne sig förhindrad tillstyrka bifall till ansökningen.

Skolöverstyrelsen, som den 18 augusti 1930 avgivit utlåtande i ärendet, har därvid anfört följande:

Av till ärendet hörande handlingar framginge, att Augusta Söderlund, då hon på grund av giftermål den 1 juli 1922 frånträtt sin befattning såsom ordinarie småskollärarinna, ägt tillgodoräkna sig det antal tjänstår, som enligt gällande pensionsreglemente medförde rätt till erhållande av hel pension. Med

hänsyn därtill finge det anses förklarligt, att hon vid sin avgång från tjänsten varit av den uppfattningen, att hon vid uppnådda 60 år skulle komma i åtnjutande av oavkortad pension. Man syntes även få utgå ifrån, att de vid tiden för hennes avgång jämförelsevis nya pensionsbestämmelserna varit för henne okända. Skolrådets ordförande i Stora Tuna församling hade vitsordat, att sökanden för sin och mannens utkomst vore beroende av det sökta pensionsbeloppet, och även statens pensionsanstalt hade medgivit, att ömmande omständigheter föreläge. Överstyrelsen hade ej förbisett, att vid ärendets prövning och avgörande hänsyn måste tagas till de konsekvenser, ett bifall till framställningen skulle kunna medföra. Det vore emellertid, enligt överstyrelsens mening, mindre sannolikt, att hädanefter, då pensionsreglementets bestämmelser blivit för befattningshavarna mera kända, liknande fall skulle förekomma. Då överstyrelsen sålunda funne billighetsskäl tala för bifall till den föreliggande framställningen, ville överstyrelsen för sin del tillstyrka bifall till densamma.

I utlåtande den 17 september 1930 har *statskontoret* anfört:

Medan det enligt bestämmelserna för understöd från småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt gällt, att den, som avginge i förtid utan rätt till genast börjande pension, förlorade all rätt till någon pensionsförmån, det vid omorganisation av nämnda understödsanstalt jämte vissa andra till folkskolläraernas pensionsinrättning anslutna kassor med 1920 års ingång införts en rätt till s. k. uppskjuten pension, i det att den, som avginge i förtid, skulle äga rätt till viss pension, som började utgå, när han uppnådde pensionsåldern eller dessförinnan drabbades av invaliditet. Pensionens belopp beräknades försäkringstekniskt, så att den i värde motsvarade de av den avgångne erlagda tjänstepensionsavgifterna. Endast i fall att avgången föranletts av befattningens indragning toges vid pensionsbeloppets beräkning hänsyn jämväl till statens och huvudmannens bidrag till pensionsavgifterna. När sökanden år 1922 vid 52 års ålder avgått från sin befattning såsom småskolläraryrinnan för att ingå äktenskap, hade hon alltså erhållit rätt att komma i åtnjutande av uppskjuten pension vid uppnåendet av 60 levnadsår. Att denna pension, som utgjorde 49 kronor, motsvarade så liten del av det pensionsbelopp av något mer än 1,200 kronor, som, enligt vad statskontoret inhämtat, skulle hava tillkommit henne, om hon vid avgången uppnått 60 års ålder, berodde givetvis på de obetydliga årsavgifter, som av henne erlagts, nämligen före år 1909 4 kronor, åren 1909—1919 7 kronor och först därefter 30 kronor om året. Hade till grund för den försäkringstekniska värdeberäkningen fått läggas jämväl statens och huvudmannens bidrag, skulle enligt inhämtad uppgift pensionen hava ökat med 385 kronor, därav 331 kronor grundats på statens andel.

Då avgång i förtid syntes förekomma ganska ofta bland delägarna i statens pensionsanstalt, kunde det givetvis med hänsyn till konsekvenserna anses betänkligt att medgiva något undantag från bestämmelserna om beräkningen av uppskjuten pension. I alla händelser syntes i detta fall, då det gällde en avvikelse från de av riksdagen godkända grunderna för pensioneringen från statens pensionsanstalt, en förbättrad pension åt sökanden icke kunna beredas utan att frågan underställdes riksdagens prövning. För sin del kunde statskontoret knappast finna omständigheterna i detta fall vara sådana, att ett undantag kunde medgivas utan risk för ganska vittgående konsekvenser. Skulle emellertid billigheten anses bjuda, att någon

förbättring av pensionen i detta fall bereddes, föreställde sig dock statskontoret, att beloppet borde begränsas till 300 å 360 kronor.

Sedan *statens pensionsanstalt* därefter anmodats inkomma med förnyat utlåtande med beaktande av de yttranden, som avgivits av skolöverstyrelsen och statskontoret, samt därvid närmare angiva de ekonomiska konsekvenser, som beviljandet av pension i förevarande fall kunde föranleda, har pensionsanstalten den 21 november 1930 avgivit utlåtande av följande innehåll:

Sammanlagda antalet sedan 1920 års ingång — då statens pensionsanstalt trädde i verksamhet — inkomna anmälningar om avgång från befattning i förtid med rätt till s. k. uppskjuten pension utgjorde 725. En del av dem, som sålunda anmält sin avgång, syntes hava avlidit eller ånyo inträtt i tjänst. Å andra sidan kunde, enligt vad erfarenheten gäve vid handen, med säkerhet antagas, att anmälningar om avgång ej sällan underlättes.

I vad mån de, som avgått, kunde hava i likhet med Augusta Söderlund hunnit intjäna något mera avsevärt antal tjänstår, kunde med ledning av de gjorda anmälningarna ej med större säkerhet beräknas, eftersom uppgifterna om tjänstgöring, vilka lämnades av befattningshavarna själva, kunde antagas vara i flera fall ofullständiga eller eljest missvisande. De fall, där antalet uppgivna tjänstår utgjorde 20 eller mera, uppginge till 76.

Ehuru det sålunda ej gärna vore möjligt att med någon säkerhet beräkna de ekonomiska konsekvenser, som skulle vara att motse vid ett bifall till sökandens begäran om full pension eller, med andra ord, att den uppskjutna pensionen skulle för henne beräknas efter samma grunder som genast börjande pension, syntes det i allt fall vara tydligt, att dessa konsekvenser skulle kunna bli synnerligen långt gående.

Vad anginge det av Augusta Söderlund till stöd för ansökningen åberopade förhållandet, att hon vid avgången från tjänsten hyst den uppfattning, att hon med hänsyn till sina intjänade tjänstår hade att påräkna hel pension vid inträdd pensionsålder, ville pensionsanstalten erinra, att denna sökandens uppfattning icke hade stöd i vare sig äldre eller nyare föreskrifter.

Ett mera talande skäl för ansökningen vore de ömmande omständigheter, som i detta fall otvivelaktigt kunde åberopas. Därest huvudsakligen på denna grund ett särskilt understöd ansåges böra tilldelas sökanden, syntes några mera avsevärda konsekvenser ej vara att befara i anledning därav. I allt fall syntes därpå ej kunna grundas några anspråk på förmånligare beräkning av uppskjutna pensioner i allmänhet.

Statskontoret hade, med stöd av vissa under hand från pensionsanstalten erhållna beräkningar, ifrågasatt, att den uppskjutna pensionen skulle höjas till 300 eller 360 kronor. Rörande dessa beräkningar ville anstalten erinra, att de, med hänsyn till saknaden av föreskrifter i anstaltens reglemente, vore gjorda under antaganden, som vore så försiktiga som möjligt och således för sökanden mindre fördelaktiga. Sålunda hade statens bidrag till pensionsavgifterna under olika perioder av tjänstgöringstiden antagits avvägda i förhållande till de under respektive perioder faktiskt gällande pensionsunderlagen (understödsbeloppen), och hänsyn hade således ej tagits till att staten vid de tid efter annan företagna höjningarna av underlagen finge anses hava påtagit sig de på grund av höjningarna erforderliga retroaktivavgifterna. Hade reglerna för beräkning av uppskjuten pension för den, som avgått från tjänst på grund av tjänstens indragning, tillämpats, skulle

den uppskjutna pensionen blivit avsevärt högre och med endast omkring 10 procent understigit beloppet av hel pension.

I allt fall ansåge pensionsanstalten på grund av det anförda det mindre tillrädligt att hoja den uppskjutna pensionen utan funne lämpligare, att, på sätt nyss ifrågasatts, i stället åt sökanden utverkades ett särskilt understöd, efter vars tillträdande den uppskjutna pensionen skulle upphöra. Då pensionsanstalten förutsatte, att understödet skulle utgå av anstaltens medel, komme tydligen även i detta fall sökandens hos anstalten inestående andel i pensionsfonden att till hennes förmån tagas i anspråk.

Till viss ledning vid understödets beräkning syntes kunna tjäna mom. 4 i övergångsstadgandena till kap. IV i pensionsanstaltens reglemente samt däri åberopade kungörelse den 31 december 1918 (nr 1095) angående understöd åt vissa äldre behövande f. d. folkskollärare och småskollärare m. fl., enligt vilka bestämmelser småskollärlarinna, som efter oförvitlig tjänstgöring under minst femton ars tid avgått från tjänsten samt uppnatt en levnadsålder av minst 55 år och befunne sig i behövande levnadsvillkor, kunde tilldelas ett understöd av 600 kronor. För föreskriftens direkta tillämplighet förutsattes, att avgången från tjänsten skulle hava ägt rum före utgången av år 1891, men sagda förhållande syntes ej böra hundra, att ett i särskild ordning beslutat understöd bestämdes med analog tillämpning av föreskriften. I allt fall syntes densamma åtminstone så till vida kunna tjäna till ledning, att ett lagre belopp än 600 kronor med därpå belöpande pensionsförhöjning I jämte dyrtidstillagg knappast borde ifrågakomma.

På sätt av de hörda myndigheterna framhållits, möta starka principiella betänkligheter mot att frångå de bestämmelser i reglementet för statens pensionsanstalt, som äro meddelade i fråga om beräkningen av pension åt betättningshavare, som före uppnådd pensionsålder avgår ur tjänst. Det synes mig dock ej böra vara uteslutet, att i särskilt undantagsfall på grund av billighetsskäl understöd beviljas utöver det belopp, som utgår i s. k. uppskjuten pension. Till följd av de ömmande omständigheter, som enligt vad utredningen utvisar äro förhanden i nu förevarande ärende, och med hänsyn till Augusta Söderlunds långa verksamhet såsom lärarinna vill jag icke motsätta mig, att sådant understöd utverkas åt sökanden. Ett sålunda av billighetsskäl föranlett understöd åt Augusta Söderlund synes mig lämpligen böra lämnas icke i form av en förhöjning av den uppskjutna pensionen utan såsom en fristående pension vid sidan om denna, vilken pension dock i likhet med den uppskjutna pensionen bör bestridas av statens pensionsanstalts medel.

Vad angår storleken av den pension, som följaktligen torde böra tillerkännas Augusta Söderlund, har jag ansett mig böra tillstyrka ett belopp av 600 kronor. Sökanden synes icke böra berättigas att å sålunda bestämt belopp åtnjuta annan förhöjning än dyrtidstillägg. Pensionen torde lämpligen böra utgå från och med ingången av år 1931.

*Departements-
chefen.*

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att förra småskollärlarinnan Augusta Söderlund, född Lundh, må, räknat från och med den 1 januari

1931, under sin återstående livstid från statens pensionsanstalt uppbära, utöver henne tillkommande s. k. uppskjuten pension, en årlig pension av 600 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Maj:t Konungen bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

R. Borgström.